
Marts 1984

Dansk Militærhistorisk Selskab
CHAKOTEN

Angriff des Reiter-Regiments v. Göden in der Schlacht bei Höchstädt / 13. August 1704

MINIFIGS

-TINSOLDATER-

- 25 millimeter figurer fra Napoleonstiden.
- ca. 1000 forskellige numre har vi hjemme, og der er altid 20- 30000 styk på lager.
- Ved indkøb af mange soldater af samme nr. gives der stor rabat.

Tog og Tin
Centret

TLF. 01-62 55 92

STRANDVEJEN 140 . DK-2900 HELLERUP

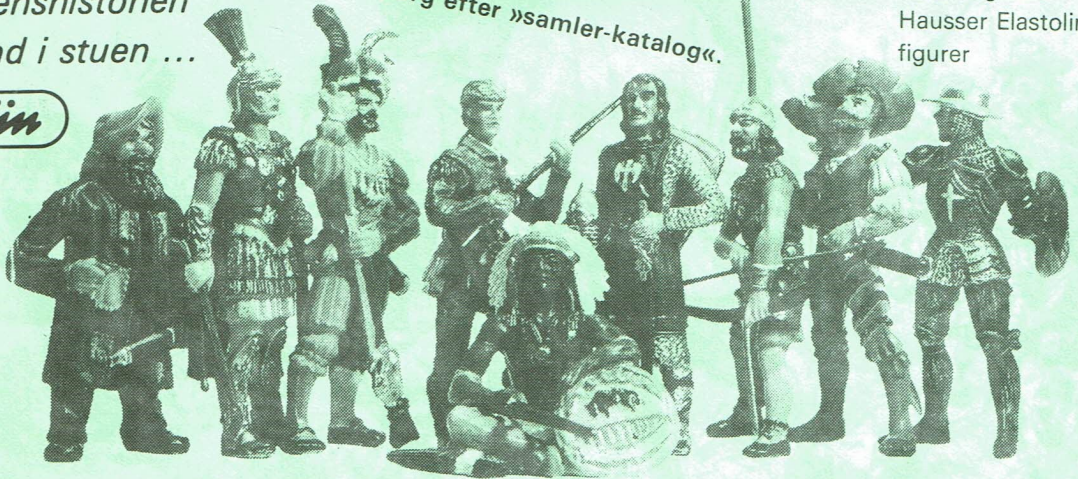
- sikkert

Danmarks

billigste !

... få verdenshistorien
bragt ind i stuen ...

Elastolin

Spørg efter »sampler-katalog«.

med originale
Hausser Elastolin
figurer

LS - Airfix - Revell - Tamiya - Heller - Nitto
Hasagawa - Matchbox - Italaerei - Bandai
Monogram - Roco: Mini tanks - Roskopf
ESCI - Historex - Hausser Elastolin

Robbe RC - Transport Replica
Bøger - Blade.- Diverse tilbehør
Preiser figurer - Solido - Plast Plader
PS - SENDER OVER ALT

Märklin - Fleischmann - Minitrix
Roco - Rivarossi - Ahm - Wiking
Herpa - Heljan - Fallar - Kribri
Vollmer - Billing Boats - X-Acto

Alle Humbrol Farver
Badger Sprøjtepistoler
Kurlands Decals -.Microscale Decal
Aurora Polistil

»BUEN«
Vester Farimagsgade 1
Meldahlgade 2
1606 København V.
Telf. (01) 12 07 72.

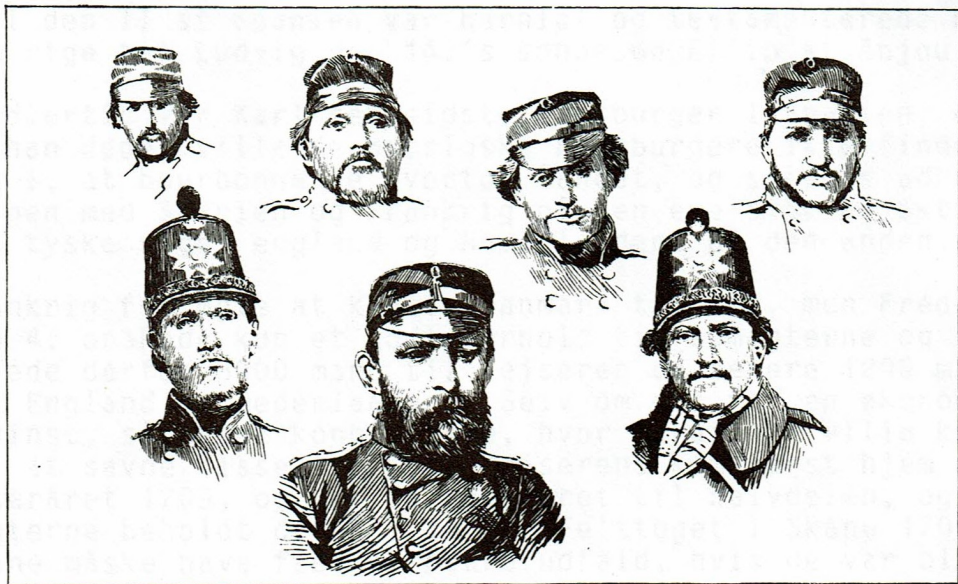

Smiths
LEGETØJ
&
HOBBY

Marts 1984

Indholdsfortegnelse

Den spanske arvefølgekrig	3
Krigsspil	17
Slaget ved København 1812	20
Musen der aldrig brølede	21
Tennfigurer	29
Stockholm	30
Siden sidst	33
Bøger/figurer	36

Danske Soldatertyper (efter Originalfotografier).

Foreningens adresse: Fælledvej 9, 2200 KØBENHAVN N (porten til venstre).
Alle møder afholdes i Tøjhusmuseets foredragssal Frederiksholmskanal 29, 1220 K.

Den spanske arvefølgekrig.

DE DANSKE LEJETROPPER

I

DEN SPANSKE ARVEFØLGEKRIG

1701 - 1713

af

HELGE SCHEUNCHEN

=====

I N D L E D N I N G

Karl den II af Spanien var barnløs og testamenterede hele sit rige til Ludvig den 14.'s sønnesøn Filip af Anjou.

Imidlertid var Karl den sidste habsburger i Spanien, og da han døde, ville de østrigske habsburgere ikke finde sig i, at bourbonnerne overtog landet, og således udbrød krigen med Spanien og Frankrig på den ene side og Østrig, det tyske rige, England og Nederlandene på den anden.

Frankrig forsøgte at knytte Danmark til sig, men Frederik den 4. ønskede kun et godt forhold til sømagterne og udlejede derfor 8000 mand til kejseren og senere 1200 mand til England og Nederlandene. Selv om det var en økonomisk gevinst, så anede kongen ikke, hvor hårdt han ville komme til at savne disse tropper. Kejserens kom først hjem i efteråret 1709, og var da reduceret til halvdelen, og sømagterne beholdt deres i 14 år. Felttoget i Skåne 1709-10 kunne måske have fået et bedre udfald, hvis de var blevet hjemme i Danmark.

DE DANSKE LEJETROPPER 1701-1709 I KEJSERLIG SOLD

I året 1700 havde Frederik d. IV sendt nogle tropper til Saksen for at hjælpe August d. II. Det drejede sig om følgende regiment, der alle var repræsenterede ved en bataillon:

Dronningens Livregiment	Sjællandske Regiment
Prins Christians Regiment	Jydske Regiment
Prins Karls Regiment	Fynske Regiment
Prins Georgs Regiment	Marineregimentet

Desuden fandtes dragonregimenterne:

Livregiment Dragoner under la Batt, senere Juel
 Holstenske Dragoner under Rodsteen.

I 1701 blev Fynske Regiment sendt til Nederlandene sammen med grenaderkompagnierne fra "Prins Karl"s, "Prins Georg"s og "Sjællandske Regiment". Resten blev derefter lejet ud til kejser Leopold d. I samme år og først i 1709 kom nogle få af dem tilbage efter utrolige lidelser. Ved hjemkomsten bestod korpset mest af tyskere, men der var også czeker og ungarere iblandt. Korpset bestod dog hovedsageligt af danskere, da det kæmpede i Nord-Italien ved Mantua og Luzarra i 1702, samt i felttoget 1703. Ved indrykningen i Ungarn i 1704 udgjorde danskerne imidlertid kun en del af korpset.

Her kan man med fuld ret spørge om, hvad det danske korps havde at gøre i Ungarn? Det skyldtes, at der var udbrudt et oprør på grund af de sociale og politiske forhold, der herskede. Først var landet hærget under tyrkerne, og efter freden i 1699 kom østrigerne tilbage. De syntes ikke at have nogen forståelse for ungarernes problemer. Tværtimod pressede de dem for skatter, og så startede oprøret i 1703. Det var fyrsten Rakoczi, der satte sig i spidsen for oprøret. Forinden var hans godser blevet konfiskeret og han selv dømt til døden.

Han blev støttet af franskmændene og polske adelsfamilier, og trods mange nederlag kæmpede oprørerne i over 7 år. I 1703-04 nærmede de sig Wien, der var ganske uforberedt, og derfor blev der sendt ilbud efter de danske soldater, der efter anstrengende marcher nåede frem, og i sommeren 1704 marcherede danskerne ind i Ungarn for at nedkæmpe oprøret. Efter denne forklaring vil vi nu følge korpset fra 1701 til 1709.

Marchen til Italien begyndte i september 1701. Her kom korpset til at kæmpe under den berømte feltherre prins Eugen af Savoyen. Marchruten gik gennem Thüringen, Franken og Schwaben til Tyrol og videre over Brenner, Botten og Triest til Italien, og den 4de december nåede man hovedkvarteret i Villafranca. Der var altså andre end Hannibal og Napoleon, der gik over Alperne. Korpset blev straks sat til at bevogte Mantua på den nordlige, østlige og sydøstlige front.

Den 22. marts 1702 udmærkede korpset sig i en kamp om kastellet nord for Mantua. Den østrigske general Trautmannsdorff, der var berygtet fordi ingen kunne gøre ham tilfreds, sendte en lykønskning til Frederik d. IV i denne anledning og skrev, at han aldrig havde set noget mere standhaftigt end de danske soldater. Desværre fik fransk-

mændene forstærkninger både i maj og juli, og Eugen lod sin hær gå over skibsbroen ved Borgoforte og anlagde en lejr her. Et nærliggende sted hedder endnu Ponte Dana.

Heden og feberen hærgede blandt danskerne i det sumpede landskab, og alligevel var prøvelserne ikke forbi, thi nu fulgte slaget ved Luzarra d. 15. august 1702. Tre gange blev de kejserlige tropper slået tilbage, men fjerde gang satte Eugen sig i spidsen for de mindst medtagne afdelinger, og med tre danske batailloner forrest kastede han franskmændene tilbage efter en blodig kamp. Dronningens bataillon led et tab på over 25%. Efter slaget skrev Eugen til kejseren, at han aldrig i sit liv havde set soldater kæmpe med en sådan standhaftighed, og "blandt disse har det kongelige danske infanteri under kommando af generalmajor Haxthausen og brigadér Boynenburg gjort sin skyldighed med et sådant uforfærdet mod og sådan hjortens tapperhed, at man ikke noksom kan udtrykke sin ros derover til dets evindelige hæder". Således skrev Europas største feltherre om danske soldater.

I november 1703 marcherede korpset til Ala, en by på grænsen mellem Italien og Tyrol. Sidst i samme måned nåede man Kufstein, hvor der var særdeles koldt, og derefter ankom korpset til Innsbruck, hvor det fik et hårdt tiltrængt hvil. Det varede dog kun kort, og inden månedens udgang måtte det videre til den ungarske grænse ved Waagfloden. I januar 1704 var det nået langt ind i Øvre-Østrig. Efter nogle skærmydsler med bayrerne ved Neumarkt og St. Willibald sejlede korpset på Donau til Wien, hvor det ankom d. 7. marts under stor jubel fra wienernes side, da de betragtede dem som befriere. Wien var nemlig stærkt truet af ungarerne, der lå i lejr ved Eisenstadt sydøst for Wien. Lejren blev angrebet og ungarerne slået efter en kort, men hård kamp.

Noget af det ungarske fodfolk flygtede til Gois, men blev indhentet d. 22. marts 1704. Her lavede danskerne med de jyske grenaderer i spidsen et sandt blodbad på de ungarere, der havde søgt tilflugt i kirken, som tilmed blev stukket i brand. 250 ungarere blev lænket og ført til Wien.

Den 8. april kom korpset til fæstningen Stuhlweissenburg, hvor 5000 ungarere blev slået på flugt. Den næste kamp stod på øen Grosse Schütt d. 21. april, hvor 12000 ungarere blev angrebet, og sidst i juni var korpset spredt langs hele den ungarske grænse fra Neusiedlersøen til Jublinkapasset, men der var på dette tidspunkt kun 670 mand tilbage af fire regimenter. Derfor rekrutterede man i Pressburg og sendte korpset til Øvre-Phalz, hvor det lå i vinterkvarter og samtidig virkede som besættelsestropper fra november 1704 til juni 1705, fordi kurfyrsten af Bayerns rige efter slaget ved Höchstädt blev overdraget til Østrig.

Nu fulgte togtet til Siebenbürgen, hvor korpset udgjorde en trediedel af den kejserlige styrke. Man mødte de ungarske oprører Rakoczi, der havde sat sig fast i et uindtageligt pas ved navn Szulyo i Karpaterne. Det var dog ikke uindtageligt længere end til d. 11. november 1705, da korpset rykkede frem under Harboes kommando og erobrede passet med det kolde stål, uden så meget som at have løsnet et

skud. Kejseren var begejstret og tillod Frederik d. IV at kræve told på Weserfloden, men den største anerkendelse var vel, at Rakoczi sendte et brev til kongen og bad ham trække sit korps tilbage - thi da skulle han nok blive færdig med østrigerne.

I juli 1706 var korpset i Szibo. Her blev Harboe dræbt af en skildvagt ved et vådeskud. 1707-1709 skete der ikke ting af større betydning. Sidst i september nåede korpset den danske del af Holsten, og hermed sluttede dette usædvanlige afsnit af vor hærs historie, hvor flere tusinde danske soldater gik over Alperne og fandt deres grav under Italiens sol og på den ungarske pusta.

=====

DE DANSKE LEJETROPPER 1702-1714 I ENGELSK-HOLLANDSK SOLD

I oktober 1701 sejlede fodfolket til Nord-Holland, og rytteriet gik over Elben og derpå gennem Hannover og Münster til Friesland og Brabant. De danske tropper hørte i de fleste felttog til den del af hæren, som stod i Flandern, hvor store troppestyrker var blevet samlet af Marlborough. I 1702 stormedes Lüttich af "Garden", "Sjælland", "Prins Christian" og "Prins Georg", og danskeren Jobst Scholten blev kommandant for den erobrede fæstning. På Peersheden (Beverlooheden) kom det til et uafgjort slag. Det danske korps blev derefter forstærket i 1703. Samme år erobredes Huy og Limburg. I 1704 marcherede danskerne fra Brabant til Syd-Tyskland, og her indlemmedes de i Prins Eugens hær, der stod ved Heidelberg.

Den 11. august forenedes Eugens og Marlboroughs hære og rykkede mod den fransk-bayerske hær, der stod ved Höchstädt med højre fløj ved Blenheim. Begge hære var på 60.000 mand, og kampen varede flere timer. Marlborough gennembrød franskmændenes midte med rytteriet, og hele den franske højre fløj blev taget til fange. Slaget var meget dramatisk. De danske soldater blev fremhævet som det gode eksempel - for preusserne - af deres anfører Leopold von Anhalt-Dessau, der udtalte: "De vige ikke, uagtet de ere angrebne af den tredobbelte overmagt." Rantzau skrev hjem til kongen: "Alle vore eskadroner har træffet 5 til 6 gange med kården i hånden o.s.v." De danske tropper led frygtelige tab, men ofrene var ikke forgæves.

I 1705 opstod der uenighed mellem de engelske, tyske og hollandske generaler, og fransk mændene benyttede lejligheden til at erobre nogle fæstninger tilbage. Så kom det til et nyt slag ved Ramelliers, hvor det danske rytteri kastede det franske garderytteri efter et glimrende angreb. Derefter stormede Jobst Scholten med 12 batailloner Ramelliers, der var besat af franske og bayerske fodgarder. Deres pragtfulde mørkerøde silkefaner, der var oversåede med hvide liljer, faldt i danskernes hænder, og Marlborough sendte dem til København. Dronning Anne af England skrev til Frederik IV, at sådanne tropper har skaffet den danske nation udødelig ære og gjort Europa en usigelig tjeneste.

I 1707 var der kampe ved Ostende. Menin og Dendermonde blev erobret. Ath belejredes og overgav sig. Derefter rykkede franskmændene ind i Flandern 1708 og generobrede Ostende, Gent og Brügge. Eugen ilede Marlborough til hjælp, og fransk mændene trak sig tilbage over Schelde en mil nord for Oudenarde. Den danske ryttergeneral Jørgen Rantzau, der førte fortropperne, lod fire broer slå over Schelde og indhentede den franske bagtrop og opholdt den, til Eugen og Marlborough nåede frem. Franskmændenes tab var på 18.000 mand. Lille blev indtaget efter en belejring, og i december drev man franskmændene ud af Ostende.

I 1709 blev de drevet ud af Gent og Brügge. Doornyk blev erobret og Mons belejret. Franskmændene søgte at undsætte Mons, men de blev slået i et frygteligt blodigt slag ved Malplaquet den 10. september. Marlborough fremhævede ved denne lejlighed den fynske bataillon som slagets bedste. Samme år blev Mons indtaget. I årene 1710 og 1711 fandt nogle belejringer sted i Nord-Frankrig, hvor Douai, Bethune, Aire, St. Venant og Bouchain blev indtaget. Endelig kom våbenstilstanden mellem England og Frankrig i 1712. Marlborough blev kaldt hjem, og franskmændene slog Eugen ved Denain og generobrede de fæstninger, de havde mistet de to foregående år.

Hjemmarchen begyndte i februar 1713 fra Lille med 2. og 3. jyske, holstenske rytterregiment, kyrasserregimentet, 5 dragonkompagnier, fodregimenterne Prins Carl, Prins Georg, Oldenburg samt 5 kompagnier Würtemberg-Oels. I 1714 brød resten op. De var kun blevet tilbage fordi hollænderne var langt bagefter med betalingerne, og i maj måned nåede de sidste hjem til Danmark.

ORGANISATION

På den tid bestod et dansk regiment fodfolk af 2 eller 3 batailloner. Hver bataillon havde 6 eller 7 kompagnier. Kompagniet var den mindste enhed. Skulle der udsendes mindre styrker, tog man blot, hvad man havde brug for af menige og befalingsmænd fra grenadererne. Kompagniets styrke var på ca. 100 mand incl. officerer, underofficerer og prima plana (tambourer, spillemænd, gefreitere o.l.) Regimentschefen var normalt oberst eller brigader, og derfor opstod der bestyrtelse i Danmark, da kejseren i 1703 forlangte, at de danske regimentschefer skulle være generaler. De danske oberster var naturligvis glade for dette lønpålæg.

Staben bestod af 1 oberstløjtnant, 1 major, 1 regimentskvartermester, 1 adjudant, 1 auditør, 1 præst, 1 proviantmester, 1 vognmester, 1 gewaldiger eller profos med stokkeknægt, 1 feltskær med 1 eller 2 svende, 6 hoboister - ved dragonerne Skalmejblæsere.

Kompagniets befalingsmænd bestod af: 1 kaptajn, 1 premierløjtnant, 1 secondløjtnant, 1 feldwebel, 2 sergeanter, 1 furer, 1 rulleskriver og 3 korporaler.

Ved oberstløjtnantens og majorens kompagnier var der ingen kaptajn, ved oberstens kompagni, "livkompagniet", havde

man dog en kaptajnløjtnant som næstkommanderende. Grenadererne var i almindelighed samlet i et kompagni for sig. Iøvrigt havde kompagniet 2 store, anselige karle som tambourer, 2 tømmermænd, 1 kusk til hver af de 2-spændige vogne eller kærre (til telte og proviant). 4-spændige vogne blev også brugt.

BEVÆBNING

Det samlede infanteri var udrustet med stenslåsgeværer og rangerede på fire geledder. Våbnene var i høj grad tids-svarende, og fodfolket havde desuden en "stor" eller "lille" bajonet.

Dragonerne havde ligeledes stenslåsgeværer, pistol, degen og en "lille" bajonet. Selv rulleskriveren, feltskæren og hans svende var bevæbnede. Til udrustningen hørte desuden patrontaske og randsel. Man medførte iøvrigt særlige "Ge-værtelte".

UNIFORMER

De danske nationalregimenter var klædt i grå kjole, cami-sol og bukser. Det var nu ikke altid, at uniformen var "gråt i gråt", der var mange undtagelser. Dette gjaldt især bukserne, der meget ofte var i forets farve. Både de nationale og de hvervede regimenter havde forskelligt farvet for og opslag. (Opslaget var i virkeligheden kun foret, der var vendt udefter).

Hattene var sorte og udsmykket med en bort og en roset. Hatteborten var normalt i knapfarve. I begyndelsen var hatten kun krammet op i den ene side, men omkring 1704 blev den til en "trekantet hat" a la Holberg. Halsbind og strømper var for det meste hvide, strømperne kunne også være lysegrå eller i forets farve. Knapperne var af tin. Dronningens livregiment havde imidlertid messingknapper.

Lædertøjet var naturfarvet, medens patrontaskerne var sorte. Skoene kunne være sorte, eller også havde de læderets naturlige farve. Som eksempel på, hvordan en infanterist så ud, kan man nævne, at garden i 1701 bar en sort hat med hvidt bånd. Paillegul kjole med røde opslag. Vest og strømper var ligeledes røde, og knapperne var af tin.

I livgardens uniformspostkortserie findes en sådan uniform. På postkortet har den menige en del røde lidser fortil, men det er tvivlsomt, om de menige bar dem. Officerene havde dem i hvert fald - af sølv.

I Thaulows bog "Den Danske Soldat" kan man læse efterfølgende to øjenvidneskildringer af datidens uniform.

Da den moskovitiske ambassadør kom til København i 1701, berettes det, at en bataillon af det sjællandske infanteriregiment stod opstillet på Gammeltorv. Mandskabet bar lysegrå langskødede kjoler med mørkeblå opslag, vest og benklæder. På Amagertorv stod en bataillon af Prins Christians regiment i lysegrå, langskødede kjoler med mørkerøde opslag, vest og benklæder. I 1702 ledsagede den engelske gesandt kongen på en mønstringsrejse, og bagefter skrev han en bog om sine oplevelser. Han skrev, at kongen af Danmarks trop-

per i skønhed og dygtighed kunne måle sig med de bedste tropper i verden. I Fredericia så han et par kompagnier af Fynske infanteriregiment og fortæller, at det havde blågrå uniformer, foret med grønt, grønne strømper og rød krave. Hatten var kantet med guld og forsynet med en grøn og hvid kokarde. Desuden havde alle lysegrå kappe, foret med grønt.

Rytteriet fik i 1701 et sort brystkyras af jern. Officerernes kyras havde kongens initialer i massing ud for halsen, samt messingnitter langs kyrasets kant. Uniformen bestod af kjole, skindvest (?), skindbukser og kravestøvler - og ellers som fodfolk. Kårde, karabin og patrontaske sad i brede remme, der hang over kors. Skaberak og pistolklapper var formentlig hvide for "Livregiment Dragoner" og røde for "Holstenske Dragoner". Iøvrigt kan det nævnes, at underofficererne havde en sølvbort på hattens rand. Ved flere regimenter var der også tresser på såvel kårdegehæng som karabinrem. Hatten blev før en kamp forsynet med det velkendte hattekors af jern.

UNIFORMER I KEJSERLIG TJENESTE

	<u>Kjole:</u>	<u>For og opslag:</u>
Dronningens Livregiment	rød	gul
Prins Christians Regiment	lysegrå	karmoisinrød
Prins Karls Regiment	lysegrå	gul
Prins Georgs Regiment	lysegrå	orange
Sjællandske Regiment	lysegrå	blå
Jydske Regiment	lysegrå	ordinærrød
Marineregimentet	lysegrå	hvid
Livregiment Dragoner	karmoisinrød	Hvid
Holstenske Dragonregiment	rød	grøn

Normalt skulle en overmundering vare 1½-2 år, men i tiden 1701-1709 fik korpset kun overmundering tre gange. Ved ud-marchen til Saksen havde tropperne allerede 1 mundering til gode, og medens de var i Saksen (1701), kom der ordre fra kommissariatet, at cassaquerne skulle omdannes til sur-touts og frakkerne til camisols. Snittet skulle være som de kejserlige troppers, men de danske uniformer adskilte sig ikke væsentligt i snit fra de østrigske, der iøvrigt også havde hvidgrå kjoler.

I efteråret 1702 gik en stor del af mandskabet i skjorte-ærmer eller endog uden frakke og bukser. Dragonernes ride-ekvipage var totalt ødelagt. Derfor fik "Dronningens", og "Prins Christians" regimenter helt ny mundering i 1702, medens det "Sjællandske", "Jydske", "Prins Karls" og "Dragonregimentet" (fhv. Rodsteens "Holstenske Dragoner") først i 1703. Juels Livregiment Dragoner overgik til "Marineregimentet" i juni 1702. I 1703 forstærkedes korpset med følgende hvervede enheder:

Emdens infanteriregiment

Dithmers rytterregiment (kyrasserer)

Maltzahns Mecklenburgske bataillon

Omkring marts 1703 blev de danske tropper sat på kejserlig fod, og i maj ankom de tre ovennævnte enheder. Korpset så derefter således ud:

Kyrasserregimentet (Dithmers rytterregiment)

Dragonregimentet (Rodsteens Dragonregiment)

1. Regiment ("Dronningen" + "Pr. Georg" + 1/3 "Marine")

2. Regiment ("Pr. Christian" + "Pr. Karl" + 1/3 Marine)

3. Regiment ("Sjælland" + "Jylland" + 1/3 "Marinereg.")

4. Regiment (von Emdens infanteriregiment)

Mecklenburgske bataillon (Maltzahn)

(1 fodregiment = 10 kompagnier)

(1 dragonregiment = 12 kompagnier)

Indenfor regimenterne sondredes ikke mellem mandskabet fra de gamle batailloner, der blev simpelt hen ikke formeret batailloner i regimenterne førend i 1705. Ved ordningen i 1703 beholdt hver af de oprindelige batailloners mandskab den for dem reglementerede uniform, og man ved med sikkerhed, at grenadererne endnu i flere år bar grenaderhuer med inskription bagpå, f. eks. "Kronprinsen".

Grenadererne fra "Dronningens Regiment" havde grenaderhuer i rødt fløjl med gult skilt, og bagpå var navnet "Dronningen" broderet i sølv. Dette ved vi, fordi kejserinden af Østrig under en troppeparade i juli 1705 spurgte envoyé Weyberg om, hvad de ord betød, der stod broderet med sølv bag på de røde grenaderhuer. Weyberg svarede, at de betød "Dronningen". Imidlertid vil den opmærksomme læser bemærke, at på Kannik's tegning står der "La Reine". Dette skyldes, at en englænder, der rejste i Danmark på den tid, i sine breve har noteret, at regimentsnavnet stod på fransk. Dronningens Regiment har altid været meget franskpræget - uvist af hvilken grund.

I 1709 ved man, hvordan uniformerne så ud for følgende regimenter:

	<u>Kjole:</u>	<u>Opslag:</u>
2. danske infanteriregiment	lysegrå	røde
3. danske infanteriregiment	lysegrå	blå
4. danske infanteriregiment	lysegrå	gule

Dragonregimentet blev overdraget fra Rodsteen til Trampe, der i 1703 fik lov til at vælge nye uniformer. Det blev til gule kjoler med lyseblåt for og lyseblå kappe.

Kyrasserregimentets uniform kender vi intet til, kun en skrivelse fra 2. oktober 1704, der meddeler, at næsten alle mangler støvler. Regimentet får senere navneforandring til Dewitz Regiment, og dette har i 1709 lysegrå kjole med blå opslag.

UNIFORMER I SØMAGTERNES TJENESTE

Efterfølgende uniformer blev anvendt ved udmarchen. Hvorvidt selve uniformsfarven skiftede fra grå til rød i 1711, da hele hæren skulle iklædes rødt, ved vi ikke.

<u>Rytteriet:</u>	<u>Kjole:</u>	<u>For og opslag:</u>
Livregiment ryttere	grå	røde
Holstenske Rytterregiment	rød	grønne
2. Sjællandske rytterregimt.	lysegrå	purpurøde
2. Jydske rytterregiment	lysegrå	mørkeblå
3. Jydske rytterregiment	grå	brune
4. Jydske rytterregiment	grå	isabella
5. Jydske rytterregiment	grå	gule
Kyrasserregimentet	?	?

Fra 1703:

Dragonrgt. Würtemberg-Oels	?	?
----------------------------	---	---

Fodfolket:

Garden til fods	paillegul	røde
Prins Karl	lysegrå	gule
Prins Georg	lysegrå	orange
Sjælland	lysegrå	blå
Fyen	grå	grøn
Oldenburg	lysegrå	blå

Fra 1703:

Würtemberg-Oels	?	?
-----------------	---	---

FANER

De danske faner fra den tid er ret vanskelige at få rede på, men det kan dog siges, at man brugte at have et lille dannebrog i øverste stanghjørne. I denne periode går man fra kompagnifaner til bataillonsfaner. Vi må imidlertid regne med 1 fane pr. kompagni, fordi Harboe i en indberetning i 1705 nævner, at han har ladet 1. regiment udstyre med hvide kompagnifaner, som det var skik og brug ved livregimenterne.

FANER I KEJSERLIG TJENESTE

Dronningens Livregiment havde hvide faner, formodentlig med dronningens navnetræk i en krans på midten.

Prins Christians Regiment havde sorte faner med kronet navnetræk i en krans i midten og røde eller guldflammer fra hjørnerne.

Prins Karls Regiment havde gule faner med hvid midteroval, der var omgivet af elefantordenens lyseblå bånd (med elefanten forneden). I det hvide felt fandtes "F 4" i gittermonogram med krone over. Kronen ragede op over det hvide felt og dækkede også ordensbåndet. I hvert hjørne fandtes Prins Karls gittermonogram dannet af "PC" under en krone. (Bemærk: Karl staves snart med K og snart med C) Livfanen var helt hvid med den ovenfor nævnte udsmykning, der på begge faner var af guld.

Prins Georgs Regiment: Grønne faner ?

Sjællandske Regiment: Gule faner, der i midten havde et gult eller guldskjold med 3 blå løver omgivet af 9 røde hjerter (evt. omgivet af elefantordenens bånd og med krone over). Eller også blot de nævnte løver og hjerter i en bladkrans på midten. Dannebrogfelt i øverste stanghjørne. Livfane hvid med samme udstyr. Hvis typen med bladkrans har været i brug, var feltet uden for denne gult.

Jydske Regiments fane er ukendt.

Marineregimentets fane bestod af en lyseblå dug, strøet med guldstjerner. I midten et kronet navnetræk i en krans, fra hvert hjørne en flammetunge i sølv og øverst og nederst en bølget rød rand.

Rodsteens Dragoner = Holstenske Dragonregiment havde dragonfaner og "Juels Dragoner" = "Livregiment Dragoner" havde hvide dragonfaner. (En dragonfane er splittet, og størrelsen ligger mellem en standard og en rigtig fane). Man ved intet om udseendet.

Da de danske tropper i 1703 blev sat på kejserlig fod, skete der en ændring i fanerne. I Hammerhøys bog: "10 Regiment - Feltherrens fodregiments faner gennem tiden", 1957, kan man læse følgende:

"Ifølge Harboes indberetning førte 1. danske infanteriregiment hvide faner, medens de øvrige infanteriregimenter førte gule faner. Fanerne har formodentlig set således ud: I dugens midte den tysk-romerske ørn med 2 hoveder, omgivet af glorier med kejserkronen svævende over rummet mellem de to hoveder. I den ene klo holdes et sværd, i den anden et scepter. På ørnens bryst et navnetræk (Eventuelt et våbenskjold). Dugens fire sider kantet med en tunget eller takket bort i regimentets uniformsfarver.

FANER I SØMAGTERNES TJENESTE

Livgarden førte hvid fane med det danske våben, omgivet af elefantordenens blå bånd med den hvide elefant hængende forneden. Øverst i stanghjørnet et dannebrog på hvidt felt. Den er afbilledet i livgardens fanepostkortserie.

"Prins Karl", "Prins Georg" og "Sjælland" havde faner af samme type som dem, der blev anvendt af de tropper, der sendtes til kejser Leopold den I. (se disse).

"Fyen" havde en grøn fane med en gylden laurbærkrans, der omkransede et rødt felt med en lindorm.

"Oldenburg" førte en rød fane, men detaljerne kendes ikke.

"Württemberg-Oels" fane er ukendt.

ESTANDARTER

Estandarter blev dengang fremstillet af silkedamask (2 stykker med for imellem). De var broderede, og vinden sled ikke så meget i en estandard som i en stor fane. Når jeg nævner disse ting, skyldes det, at O. Vaupel i sin bog "Den danske hærs historie" skriver, hvordan estandarterne så ud omkring 1680. Der er nemlig intet i vejen for, at disse estandarter kan have været i brug de næste 35 år, ja, man har endog eksempler på, at en sådan estandard har været i brug i 60 år.

ESTANDARTER I KEJSERLIG TJENESTE

De 2 dragonregimenter førte begge dragonfaner. (se under faner i kejserlig tjeneste).

ESTANDARTER I SØMAGTERNES TJENESTE

Livregiment Rytteri: Hvid med dannebrog i stanghjørnet, Chr. d. V's eller Fr. d. IV's navnetræk i palmegrene.

Holstenske Rytterregiment: Violet med guldblomster og kongens navnetræk

2. Sjællandske Rytterregiment: Rød med de kongelige navnetræk.

2. Jydske Rytterregiment: Gul med en blå løve, derunder 9 røde hjertes i gult felt.

3. Jydske Rytterregiment: Som 2. Jydske Rytterregiment.

4. Jydske Rytterregiment: Som 2. Jydske Rytterregiment.

5. Jydske Rytterregiment: Rød med de kongelige navnetræk, dannebrog i stanghjørnet.

Kyrasserregiment: Blå.

Dragonregiment Württemberg-Oels: Ukendt.

Desværre er det jo umuligt at tage alt med i denne artikel. De, der ønsker at vide mere, må jeg henvise til J. H. F. Jahns bog "De danske Auxiliærtropper", der giver god besked om organisation og om, hvad de foretog sig.

Vedrørende korpset i Ungarn henvises til Rockstrohs bog: "Et dansk korps historie".

Oplysninger om faner og uniformer er fra Vaupel, men de er blevet korrigeret og suppleret af Tøjhusmuseet ved P. Kannik.

Desuden må jeg nævne Hammershøys bog: "10 Regiment = Felt-herrens fodregiment".

Proben Rammik 1

Infanterist 1701 - 14

Proben Rammik

Infanterist 1701 - 14

Proben Rammik 2

Grenader 1701 - 14

M. Schumacher

Officer i gaden 1701 - 14

Prins Carls Regiment

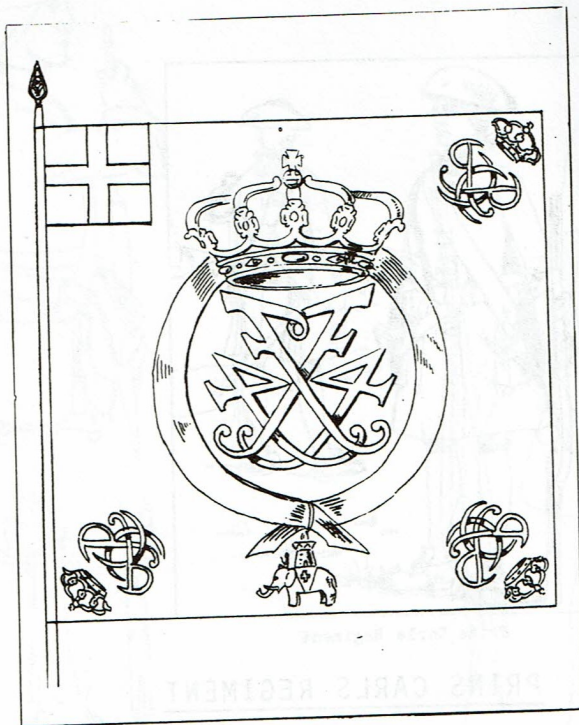
PRINS CARLS REGIMENT

Prins Carls Regiment oprettedes i 1657 og bar til 1676 navn efter regimentschefen. Nævnte år blev det imidlertid ophøjet til kgl. husregiment og fik Prins Christian til chef. Regimentet førte denne prins navn til 1695. Dette år fik det Prins Carl til chef og hed derefter til 1730 Prins Carls (Karls) Regiment. Regimentet består idag som Prinsens Liv-Regiment og har nu garnison i Viborg.

Siden 1695 havde regimentet båret lysegrå kjole med gule opslag. Knapperne synes at have været af tin, og knaphullerne udsyet med hvidt eller gult. Bukserne var gule og strømperne hvide eller lysegrå. Hatten var sort og halskluden hvid. Lædertøjet var af gulligt simslæder, med undtagelse af patrontasken, som ligesom skoene var sorte og viksede (= blankpudsede). Alle spænder var af messing.

Geværrem og handsker var også af gult læder. På bandole-ret ses et lille krudthorn til fængkrudt og en lille børste til at rense fængpanden på musketen med. Kården havde fortinnet jernfæste, men messingfæster var på denne tid ved at komme i brug. Skeden til kården og til bajonetten var sværtet sort.

Den her beskrevne uniform bar regimentet til 1711, da den for det senere så karakteristiske røde uniform fastsattes. Snittet i uniformen forblev som hidtil, og udrustningen forblev uforandret. Til den røde kjole fik regimentet gule opslag med en blå bræmme langs den øverste kant. Foret i kjolen blev gult og bukser og strømper fik samme farve. Knapperne skulle være af messing. Det synes som om man på denne tid begyndte at kante hatteskyggen med hvide eller gule bånd.

PRINS CARLS REGIMENT

Regimentets faner var i denne periode, som afbildningen viser. Ordinærfanerne (kompagnifanerne) var gule og havde i midten en hvid medaillon omgivet af Elefantordenens lyseblå bånd. I medaillon en gyldent kongeligt monogram under en guldkrone med rød puld. Elefanten i ordensbåndet er af sølv med et gyldent kors.

I øverste hjørne ved stangen et rødt felt med et hvidt kors. (Dannebrog). I hvert af de andre hjørner et gyldent monogram under en gylden krone med rødt for. Disse monogrammer består af bogstaverne C P (= Carl Principes).

Livfanen var ganske som ovenstående, men dugen var her helt hvid. Indtil 1709 førte hvert kompagni en fane. Den hvide livfane blev så ført ved 1. kompagni (livkompagniet).

I 1709 bestemtes, at der for fremtiden kun skulle føres en fane ved hver bataillon. Herefter førtes livfanen (den hvide) ved 1. bataillon, medens en ordinærfane (her en gul) førtes ved 2. bataillon.

De her omhandlede faner var tildelt regimentet i 1697 under Christian V's regering. Ved kongeskiftet i 1699 ændredes cifferet C 5 i dugens midte til den nye kongen Frederik d. IV's.

KRIGSSPIL

Lasse Arnold

"SLAGET VED NIVE" d. 10. og 11. december 1983

=====

Hvordan det virkeligt gik til

Lørdag d. 10. december 1983 om morgenen, i snevejr, kunne man se ca. 20 personer slæbe kasser og plader ind i en lejet villa ved Lyngby.

De fleste var lidt nervøse, og flere havde ikke sovet meget om natten. Da en gled i snedriverne, blev han mødt med ophidsede tilråb. Han bar nemlig på nogle meget vigtige kasser - kasser der var fyldt med 25 mm. tilsoldater.

I alt var der 4000 tinsoldater, ca. 2000 franske og 2000 engelske og portugisiske figurer. Der var figurer nok til at rekonstruere hovedslaget ved Nive d. 10. og 11. december 1813. En figur repræsenterede 20 soldater, og de 20 spillere, der skulle kommandere styrkerne, var for de næste to dage udnævnt til brigade- eller divisionsgeneraler.

De to holdledere, der henholdsvis skulle være marskal Soult (det franske parti) og general Hope (det engelsk-portugisiske parti), afgav deres ordre, og langsomt begyndte spillet at tage form. Alle var stadig nervøse. Ganske vist havde man en ide om, hvad der ville ske, men man vidste også at modparten kunne have noget specielt i ærmet, således at de planer man havde lagt, kunne blive kuldkastet i løbet af kort tid.

Men forud for dette var der gået mange timers planlægning, maling af figurer og arbejde med det store 6 x 2 meter spillebord.

De to overgeneraler havde af dommerne fået udleveret en styrkeliste og et kort over spilleterrænet. Styrkelisten omfattede naturligvis kun egne styrker. Modpartens styrker vidste man intet om, men dommerne foreslog, at man brugte bibliotekerne som en slags efterretnings- og opklaringsenhed. Med andre ord - ville man vide noget om modpartens styrker, så måtte man selv snuse det op.

Initiativet var nu overgeneralens. Det blev hans opgave at instruere sit hold, og sikre at en fornuftig plan blev udarbejdet, således at alle vidste hvad de skulle gøre, når slaget skulle stå.

Men foreløbig var der nok at gøre med at studere styrkelisten og læse bøger om slaget.

I store træk viste det sig at franskmændene kunne disponere over ca. 60 bataljoner, 6 eskadroner og rigeligt med

artilleri. Englænderne kunne i første omgang kun disponere over 26 bataljoner, 3 eskadroner og få artilleripjecer. Til gengæld var der i styrken elitetropper som Den lette Division og veluddannede, riffelbevæbnede lette portugisiske enheder, de såkaldte cacadores. Derudover havde man det håb, at yderligere 29 bataljoner, der historisk korrekt dannede reserveenheder i nærheden, kunne tilgå spillet. Også blandt reserveenhederne var der eliter som Kings German Legion og Coldstream Guard.

Franskmændene skulle altså med en stor styrke slå hul på den numerisk underlegne engelske forsvarslinie og rive enhederne op, inden forstærkningerne kunne nå frem. Det var en opgave, der blev gjort betydelig vanskeligere ved at englænderne havde forskanset sig bag naturlige forsvarspunkter i terrænet.

En af de spændende ting ved spillet var, at vi havde inviteret mange nye krigsspillere til at deltage. Få af os var rutinerede i at anvende den engelske linieformation, og et par spilleaftener på Nyboder Skole blev derfor afsat til at afprøve denne formation.

Franskmændene fik samtidig mulighed for at eksperimentere med deres angrebsformationer. Som afslutning på disse minislag blev kamphandlingerne kritiseret af rutinerede spillere. Således havde alle fået deres ilddåb, og vidste af dyrekøbt erfaring, hvilke formationer der var hensigtsmæssige, og hvilke der kunne føre til en katastrofe.

En måned før spille-week-enden fik begge overgeneraler et brev fra dommerne. Det vil sige, at den franske marskal fik et brev fra Napoleons stabsledelse, og den engelske general et brev fra Wellington. Det var to farverige breve, hvis indhold angav spillets grundlag. Franskmændene skulle, som i historien, angribe og englænderne forsvare sig.

Nu fik man travlt i begge lejre. De øvrige deltagere fik besked om ordren. Breve med styrkelister og terrænkort blev sendt af sted sammen med en besked om at indfinde sig til et "stabsmøde", hvor den detaljerede planlægning skulle foregå.

Franskmændene holdt stabsmøde først. En uge senere var det englændernes tur.

På det engelske stabsmøde erfarede man, at visse formationer var "sivet" ufrivilligt til franskmændene. Samtidig havde englænderne også haft ørene ude. Det vil sige, at informationer om de franske planer - sande eller falske - var "sivet" den modsatte vej.

De mange rygter og formodninger satte nu stemningen gevaldigt i vejret. Alle var enige om, at den slags efterretninger var en del af spillet, og under virkelige forhold var det sandsynligt at desertører, fanger og lokalbefolkningen ville give begge parter informationer der, sammen med kvalificerede gæt, ville indgå i en planlægning af en forestående kamphandling.

Slaget ved København 1812

Alle historieinteresserede vil nu have øjenbrynene og tænke: "Hvad er nu dette! - Det slag har jeg aldrig hørt om."

Nej, det er jeg sikker på, du ikke har. Men Chakoten giver dig nu mulighed for at opleve dette slag på første hold i løbet af foråret.

I 1807 blev København omringet af en overlegen engelsk styrke, der efter tre dages bombardement af byen ranede flåden.

Kronprins Frederik var i Holsten med hæren, idet man troede at Napoleon var hovedtruslen mod den danske neutralitet. Tilbage på Sjælland var kun få linietropper, landeværnet og forskellige frivillige korps. Et let bytte for de kampvante engelske tropper.

I 1812 trækker skyerne sig igen sammen omkring landet. Der går rygter om et svensk-russisk angreb på Sjælland. England har endnu ikke fuld tiltro til sin nye allierede, den franske marskal Bernadotte, der nu er valgt til kronprins af Sverige. For at forhindre Sverige i at komme til at beherske begge sider af sundet, har den engelske regering planer om at besætte Sjælland før en svensk-russisk hær kan nå at samle sig i Skåne.

Kronprinsen, der i mellemtiden er blevet konge, er opsat på revanche for ydmygelsen i 1807. Men klog af skade ønsker han at møde invasionshæren i åben mark med sine linietropper.

Imidlertid blev der ikke gennemført nogen invasion på grund af Napoleons angreb på Rusland og en forøgelse af stridighederne i Spanien.

Lad os nu forestille os at en engelsk landgang fandt sted f. eks. i Nivåbugten ligesom i 1807. Hvad så ?

Ville kongen så få sin revanche, eller ville København blive besat efter endnu et bombardement ?

Vi mener, at Chakotens krigsspilregler er af en sådan kvalitet og afprøvet gennem så mange spil, at en realistisk simulering af de militære operationer kan gennemføres.

Vi har fundet to gamle rivaler blandt Napoleon-krigsspillerne. De har indvilliget i at varetage den overordnede ledelse af de danske og engelske hære.

Krigsspillere, der er interesseret i at deltage, kan henvende sig til: Lasse Arnold på Chakotens ordinære møder eller privat på telefon nr. 01-75.86.33

Spillet vil blive arrangeret af Bertram Clausen og Lasse Arnold, der ligeledes vil fungere som dommere, når spillet afvikles.

Der vil blive mulighed for at interesserede kan overvære spillet. Tid og sted vil senere blive meddelt.

Bertram Clausen Lasse Arnold

Musen

der aldrig brølede.

EN STUDIE AF DE TUNGE TYSKE KAMPVOGNE 1935 - 1945

=====

"MUSEN DER ALDRIG BRØLEDE"

Af Hartvig Fleege.

Den tyske fredsarmé talte i 1914 110 kavalleriregimenter, medens den franske havde 63. I begge arméer fandtes kyrasserer, lansenerer, dragoner, husarer etc.

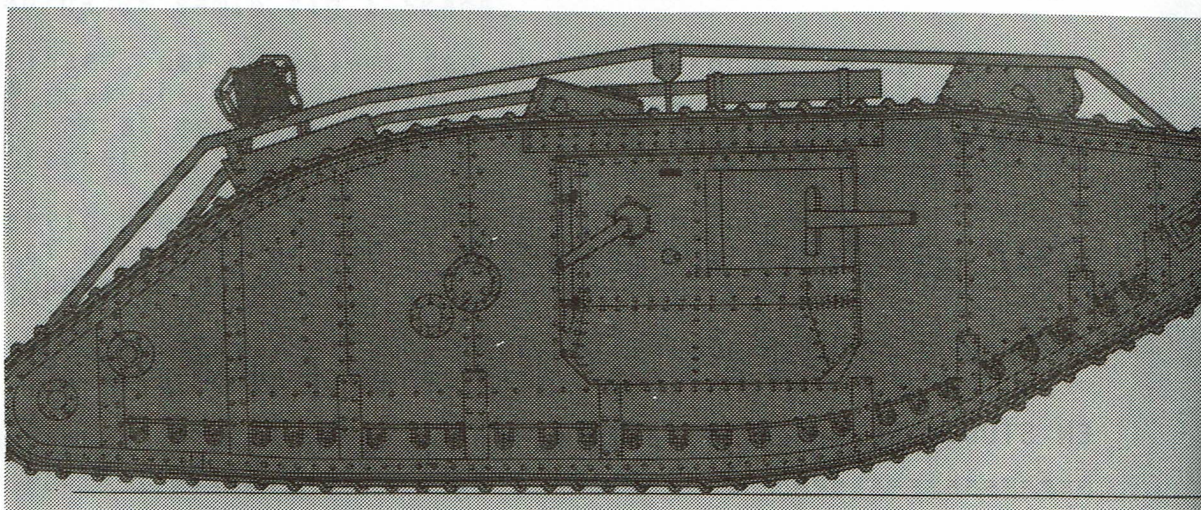
Den tyske hær havde 217 regimenter infanteri, hver på tre bataljoner, medens kavalleriregimenterne egentlig kun var på een batalion med fem eskadroner.

Disse infanterister, og i mange tilfælde også de allerede afsiddede kavallerister, blev fra 1916 stillet overfor en ny trussel, nemlig de engelske, franske og senere endogså amerikanske kampvogne.

For det planlagte slutangreb i foråret 1919, med gennembrud af de tyske linier som mål, regnede man på allieret side med kampvogne i tusindvis, endnu med det berømte kælenavn "tanks".

Mod denne masseindsats havde tyskerne sandelig ikke meget at stille op i retning af egne kampvogne.

Efter at have taget nogle af de engelske kampvogne som bytte, begyndte man med en fabrikation af temmelig tunge vogne, hvor larvefødderne løb inde i vognen, naturligvis med undtagelse af den del af larvefoden, der hvilede på jorden. Vognen fik navnet "A 7 V Kampfwagen", og vejede ca. 30 tons med en motoreffekt på 100 hk, selv om der fandtes to motorer pr. vogn. Hastigheden på åben mark var fra 1 - 5 km. i timen, så "hastighed" er måske ikke det helt rigtige ord. Vognen var imidlertid stærkt bevæbnet, med en belgisk 5,7 cm. kanon i den forreste ende samt 6 maskingeværer. Vognen med den 18 mand store besætning havde en aktionsradius på ca. 30 km. og en bemærkelsesværdig god ammunitionsbeholdning, 180 granater. Panseret var svagt som på de allieredes vogne, eftersom panserbrydende våben og ammunition faktisk endnu ikke fandtes. Mod de ca. 20 vogne der blev bygget, stod 6000 allierede.

MARK IV

De erfaringer man havde gjort med vognen, var imidlertid ganske positive, og man eksperimenterede derfor med en tungere type, som kaldtes "A 7 V U", hvor det sidste bogstav angav, at den havde synlige larvefødder hele vejen rundt (umlaufend).

Den var ti tons tungere end forgængeren, men motoreffekten blev ikke forøget, til trods for at man nu havde to kanoner i kassematter på siderne, medens dog antallet af maskingeværer var blevet formindsket til fire. Af denne vogn blev der kun bygget et eneste forsøgseksemplar, der dog aldrig blev sat ind ved fronten.

Det næste forsøg fik navnet "K-Wagen", og den var meget tung - planlagt vægt 150 tons - hvor en besætning på 22 mand betjente 4 stk. 7,7 cm. kanoner og 2 maskingeværer. Det er interessant at se den stærkt øgede motoreffekt, idet den havde to motorer hver på 600 hk. Den blev kun fremstillet i model.

Tyskerne synes at have tabt grebet på disse tunge vogne, egentlig produkter af år 1918, selv om ideen med de "skjulte" larvefødder kom igen i den næste krig. I stedet begyndte man at interessere sig for lettere vogne "L K II", en vogn som man fandt under montering i 10 eksemplarer. Disse vogne på knap 10 tons solgtes ved fredsslutningen til Sverige, og var i mange år hele det svenske "panservåbens" totalbestand.

Imidlertid var franskmændene også begyndt at bygge kampvogne med det endnu ind i trediveerne håbløse udseende, som var typisk for disse vogne. De tungeste hed "St. Etienne" og "Chamond", medens Renaultfabrikerne fik opgaven at bygge lettere vogne, der senere blev så velkendte i det finske forsvar. - I tiden før 1939 kom der imidlertid en række meget tunge vogne.

MAUS

Man syntes dog overalt - såvel indenfor de sejrende som de besejrede hære - at være kommet bort fra tanken om gennembrudsvåbnet, og i stedet begyndt at spekulere over kampvognene som et recognosceringsorgan. Hvis man skal tro den senere general Heinz Guderian, beroede dette dog sikkert for en stor del på, at så mange af de ældre generaler kom fra kavalleriet. De havde under krigen lært den ubehagelige erfaring, at kavalleriet som kamporgan havde udspillet sin rolle.

Guderian var selv infanterist, men havde erfaringer ikke blot fra generalstabsarbejde, men også som signalofficer.

Hans studier om muligheden af at genvinde bevægelsen på slagmarken måtte nødvendigvis rettes mod de franske og engelske erfaringer, men han måtte også bekæmpe virkelig modstand indenfor sine egne rækker. Men hverken Ellés, Fuller eller de Gaulle blev profeter i deres egne lande.

tage hensyn til, at chassiet skulle anvendes for kommando-kampvogne, opklarings-, luftværns-, brobygnings- og bjergningsvogne, ligesom også for stormartilleri.

Den tidligere maksimalkaliber for kanonerne øgedes fra "Pz IV"s 7,5 cm. således, at kanonen blev af en langt mere moderne type og med langt løb.

"Panther" vognen blev af de allierede - og også af russerne en meget frygtet kampvogn. Den indgik i såvel armé- som korpsenheder, og efterhånden som produktionen kom igang, blev den også tildelt bataillonerne i panserregimenterne.

Det kan være interessant at bemærke, at af denne vogntype, som var en ren krigskonstruktion, blev der bygget ikke mindre end 3.858 i 1944, der var året med de kraftigste bombetogter.

Typisk for disse senere tyske konstruktioner var det lange kanonløb og en vis elegance i udførelsen.

Den sidste vogn der blev sat i serieproduktion, var "Pz VI Tiger" i to udgaver, kaldet I og II, hvor den sidstnævnte senere af de allierede fik det respektindgydende navn "Kongetigeren".

De første Tigervogne debuterede lidt forhastet i Tunis, hvortil tyskerne havde sendt et kompagni, men ifølge rapporter overtraf denne vogn alt tidligere indsat, og efterhånden mente man faktisk, at den slet og ret var bedre end efterfølgeren, som synes at have haft mange børnesygdomme.

I alt fald byggede man 1.355 "Tiger I", og anvendte dem i tunge panserbatailloner med 45 vogne i hver.

Af "Tiger II" blev der bygget 487 eksemplarer med to tårntyper, hvoraf den ene af typen Porsche havde tårnnumrene 1 - 50 og rummede 78 granater, medens den anden af typen Henschel med numrene 51 - 487 havde plads til 84 granater. Den sidste type havde også et bedre frontpanser. En af dem siges at have overlevet 128 træffere af pvprojektiler.

"Tiger I" vejede 57 tons og "Tiger II" hele 70 tons, og mange nye problemer dukkede op, når det galdt transporten af disse tunge vogne.

Også reparationstjenesten havde besværligheder, så man reparerede slet ikke beskadigede vogne, men ombyggede dem til "Stormmørsere" med en 38 cm. kanon med kort løb.

Oplysningen om at man byggede den frygtede 8,8 cm. luftværnskanon ind i disse vogne, er imidlertid ikke rigtig. Det drejede sig om en til panserbekæmpning specialbygget 8,8 cm. kanon. I mindst et tilfælde - sandsynligvis som et forsøg - havde man erstattet den med en 12,7 cm. luftværnskanon.

Hermed afsluttes serien med de i enheder optrædende tyske kampvogne, men forsøgsvirksomhed og forskning havde stadig adskillige nyheder. Desværre havde et vist hysteri bredt

sig indenfor hæren, så man i våbenkonstruktioner begyndte at forbygge sig. Tilsyneladende havde konstruktørerne ikke altid den nødvendige kontakt med de erfarne frontofficerer.

Et eksempel er kæmpekanonen "Dora" på jernbaneaffutage, et monstrum af en kanon med granater på over 7 tons. Kaliberen var 80 cm., og den vejede i kampklar stand 1.350 tons - og så blev den kun sat ind en eneste gang. Det var ved beskydningen af Sevastopol, hvor betjeningen på 4.370 mand affyrede ialt 48 skud mod fortet. Helt vellykket var denne indsats ikke engang, for det mest beskyudte fort "Maxim Gorki" måtte i alt fald stormes og ødelægges af pionerer.

En eneste kanon af denne type krævede altså ligeså stort personel som tre almindelige artilleriregimenter, en unormal arbejdstid og et utroligt sløseri med materiel, som man allerede led mangel på.

Det værste var imidlertid, at man tillod denne rekordjagt at sprede sig til pansertropperne, hvor professor Ferdinand Porsche nu fik chancen til at konstruere kampvogne, selv om han egentlig ikke tidligere havde gjort sig bemærket som panserkonstruktør. Hans stormkanoner og hans tårn til "Tiger II" havde ikke været særlig fremragende.

Og dermed er vi inde på "Musen der aldrig brølede" som det siges i bogen og filmen om det lille hertugdømmes invasion på Broadway.

Porschets vogn kaldtes nemlig bare "Maus", d.v.s. "Musen". Hvorfor man forlod rovdyrserien, er aldrig blevet helt klarlagt.

De to færdiggjorte vogne havde numrene "Maus I" og "Maus II" på henholdsvis 188 og 189 tons. Som ovenfor nævnt medførte denne vægt mange problemer. Først de taktiske hvor indsatsen af så tunge vogne var i strid med Guderian-Nehring's principer om hurtige gennembrydningsoperationer med indsats i dybden.

PZ VIII

PZ VIII

Ved denne tid var russerne begyndt at opstille "Gennembrydningsregimenter", og muligvis kan denne ide have haft indflydelse, for det at operere i dybden med så tunge vogne som "JS II" eller "Maus" medførte betydelige vanskeligheder og krævede en ny taktik.

De praktiske problemer var lige så mange, og næsten alle rapporter om så tunge vogne burde have været negative. Terrænet måtte rekognosceres på det omhyggeligste og landevejs- og jernbanebroer kontrolleres med hensyn til bæreevne. Transporten krævede nye typer af jernbanevogne og trækraft, vanskelighederne ved at føre enhederne usete frem måtte gives speciel opmærksomhed, bjergnings- og reparationstjenesten stilledes overfor nye krav, og vedligeholdelsestjenesten blev problematisk specielt med hensyn til forsyning af brændstof og ammunition.

Konstruktionsarbejdet, tilgangen af materialer, arbejdskraft og arbejdstid måtte gøres lønnende, og det var ikke muligt på dette sene tidspunkt, hvor man begyndte at fremstille "Maus".

Ganske vist havde man taget problemerne op allerede i 1942, men det var først i slutningen af 1943, at Daimler-Benz havde motorerne klar - til vogn 205/1 type MB 509 og til 205/2 motoren MB 517 - hvorfor kørselsforsøgene først fandt sted ved juletid samme år. I oktober 1944 anså man forsøgene med 205/1 for afsluttede og klar til taktisk prøvning på panserskydefeltet Kummersdorf.

Fra firmaet Alkett i Berlin, hvor vognen blev monteret, førtes den første vogn på en 14-akslet specialbygget jernbanevogn med egen rampekonstruktion til Böblingen ved Stuttgart, hvor man på et depot for "PR 7" skulle indbygge bl. a. bevæbningen.

Udtrykket "Den første vogn" er måske ikke helt korrekt, idet man havde bygget en model i fuld størrelse af træ.

Begge de færdiggjorte originalvogne viste sig at være rigelig forsynede med børnesygdomme, og nogen succes blev Maus aldrig. Der blev heller aldrig gjort nogen indsats med den, men billeder fra Krupp viser, at i alt fald en forserie - eller nul-serie - var under bygning, idet de engelske tropper, som okkuperede Essen, fandt tre delvis byggede vogne samt dele til flere.

Cirka 150 vogne var planlagte, og de ville formentlig være blevet formeret i armé- og korpsbatailloner.

Bevæbningen med to kanoner giver anledning til eftertanke. Kaliberen på begge kanoner var så stor - 12,8 respektive 7,5 cm. - at den ene kanon burde have været tilstrækkelig til at nedkæmpe alle for en kampvogn farlige mål. Til kanonerne medførtes ialt 268 granater. Mærkeligt er det, at der ombord kun fandtes et maskingevær, og dette ikke engang monteret, så det kunne anvendes som luftværnsskyts. En kilde siger, at man indenfor overkommandoen faktisk tænkte på at indbygge en flammekaster. Var det en vogn, der skulle kæmpe på lang afstand, eller var det en nærkampvogn? - Jævnfør "A 7 V" og "NB", "Fz".

Et par hundrede liter vand, over 100 liter olie af forskellig art, 1600 liter almindeligt brændstof samt yderligere 1000 liter i en afkastelig ekstratank bidrog til at give vognene deres ekstraordinære vægt, drevet frem af en motoreffekt på 1080 hk.

Hvordan det nu end var, så brølede musen aldrig for alvor.

På tegnebordet lå planerne til "E 100" og en 500 tons vogn, men billeder af disse er aldrig blevet vist.

Hvor havnede disse store vogne efter krigen ? Hvis vi begynder med "Maus", så opgives det i sovjetisk litteratur, og iøvrigt også i tysk fra DDR ("Von Tankograd nach Berlin"), at man fandt tre vogne, en i Kummersdorf, en i Berlin og en i Zossen.

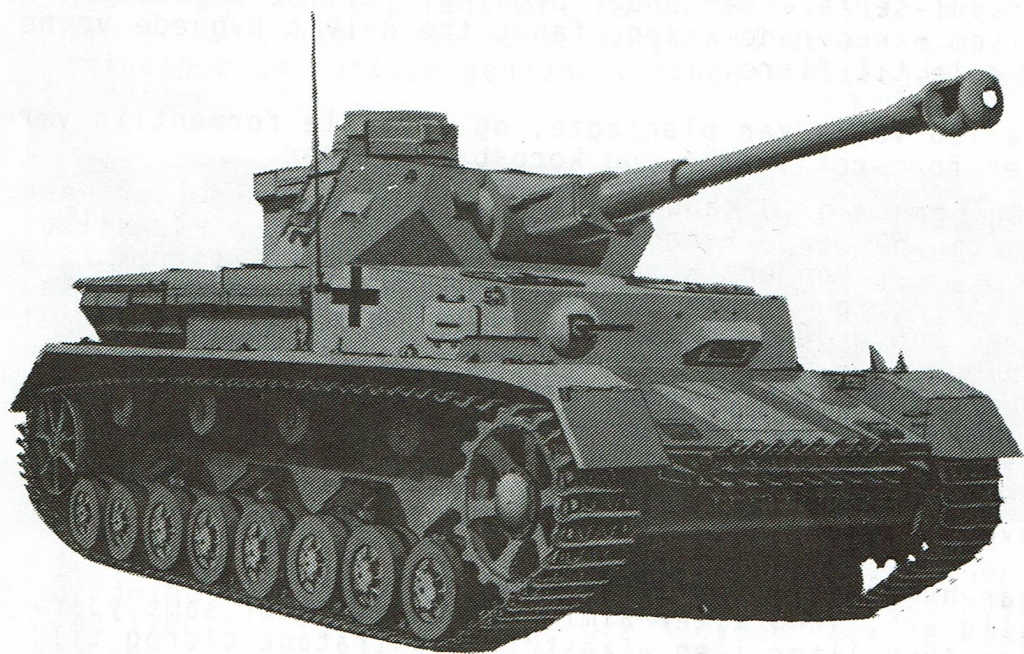
Dette stemmer ikke helt med opgivelserne om de to der blev bygget. Den der blev fundet i Berlin, har sandsynligvis været træmodellen der blev bygget af Alkett, medens de to andre sikkert har været 205/1 og 205/2, hvor iøvrigt den sidste aldrig blev bygget helt færdig. Billeder viser, at vognene blev sprængt, den ene med tårnet helt afkastet, den anden med tydelige spor af en sprængning af ammunitionen, som medførte at den bageste halvdel af tårnet ødelagdes.

Dersom det er lykkedes at genfremstille en af vognene - i alt fald eksteriøret - er det formentlig den, der nu står udenfor det sovjetiske hovedkvarter i Zossen, hvor man stadig anvender OKW's (Værnemagtens Overkommando) gamle kampladercentral.

Men det kan naturligvis også være træmodellen.

"Kongetigre" og "Tigre" findes i adskillige kampvognsmuseer, og mange "Panthere" findes også, såvel udenfor Invalidelhotellet i Paris som på de gamle kampladser i Ardennerne.

Og når det gælder "Panzer IV" kan man også i Finland med stolthed pege på det velholdte eksemplar, som findes på pansermuseet i Parole.

PZKW · MK IV G

KIEL

Som nævnt i sidste nummer af Chakoten vil der i marts være en Historex udstilling og konkurrence i Kiel i dagene 16/3-18/3. Ni af Chakotens medlemmer er i øjeblikket tilmeldt. Hvis du har lyst til at være med - og er hurtig - så kan det nås endnu, d.v.s. inden d. 5. marts.

Tilmeldelse til Rolf Anholm (Forr. tlf: 01-36.07.92) eller til John Buntzen (Tlf: 02-87.87.50).

Indkvartering foregår på Kiel Ungdomsherberg, der er meget moderne og velindrettet. Overnatning med morgenmad DM 15,- og det store kolde bord lørdag aften koster DM 20,-, så det bliver ikke noget dyrt ophold.

Konkurrencen omfatter Historex figurer fra Napoleonstiden (enkeltfigurer og grupper), Før-Napoleonsk tid (enkeltfigurer og grupper), figur efter Fanfaro farveplanche 128 forestillende Wilhelm Sebastian von Belling samt figurer fra andre epoker.

Til hver kategori er udsat følgende præmier:

1. præmie - Vandrepokal, en plakette og et dioramabyggesæt fra Historex.
2. præmie - Plakette og rytterbyggesæt fra Historex.
3. præmie - Plakette og konverteringspakke fra Historex.

Yderligere oplysninger kan fås hos ovennævnte. Det skal også nævnes, at der sideløbende med Historex konkurrencen vil være en tilsvarende konkurrence for figurer og dioramaer, hvor der er anvendt andre figurfabrikater. Nærmere enkeltheder foreligger endnu ikke.

John Buntzen

FRANKRIG

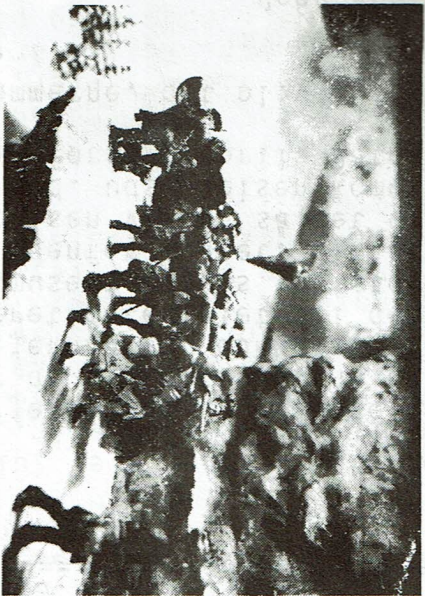
Vi er blevet bedt om at meddele, at en international figurkonkurrence vil finde sted d. 20. maj 1984 i den franske by Exincourt-Montbeliard, der ligger mellem Vogeserne og Jurabjergene.

Vi har i øjeblikket ikke fyldigere oplysninger, men forventer at få dem. Skulle nogen være interesseret i at besøge udstillingen eller i at deltage i konkurrencen, bedes de henvende sig til John Buntzen (02-87.87.50)

HISTORISKA GLIMTAR I MINIATYR

TENNISFIGURER

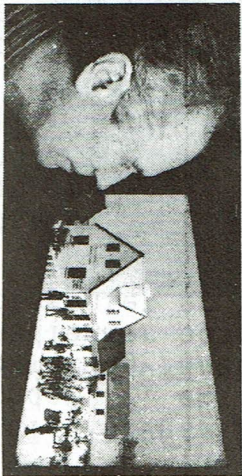

Här är den, Gustaf Cederströms valkända "Karl XII:s likfärd". Demna gång formad av Birger Christiansens fornhistoriska tennissoldater.

Foto: LENNART NYGREN

En världslig scen ur den svenska historien. Karl X Gustav, regentöroner på Sveta Boli församlingens, med bl. a. sin generalkvartermästare Erik Dohlberg. Handelsen skedde i början av februari 1658 och datorsat har gjorts av svensken Georg Berglund.

Ulf-Göran Hjort-Andersén framför Refr Anholms danska infanteri från 1914. Uniformerna är enkeltknäppa av modell 1911.

Karl XII:s likfärd iscensatt med tennifigurer efter Gustaf Cederströms målning visas just nu på Armémuseum. Likfärderna är ett av 28 dioramor som ger en rapsodisk bild av svensk — och nordisk — historia.

De 28 historiska scenbilderna är i huvudsak hämtade från Danmark, där de tillverkats av medlemmar av Chakoten, en förening för alla som har tennifigurer som hobby. En del av dioramorna har tidigare visats på Armémuseums danska motsvarighet, Tophusmuseet, under namnet "Clint fra Nordens historie".

Glimtar är just vad man får när man tittar in i de historiska verkligheterna i miniatyr. Ett otroligt arbete har lagts ned i skapandet av de historiska, mer eller mindre riktiga scenbilderna.

Den äldsta handelsen som finns med är en interjörestallandande Danmarks kung Knut Valdemarsson och ärkebiskop Absalon i samtal med Saxo Grammaticus, mannen som gav Danmark dess tidiga historia. Yngsta handelsen är en Natoövning på Jylland 1978.

Det är inte bara tennifigurer som ingår, erkänner förste intendent Ulf-Göran Hjort-Andersén, Armémuseum. — En del av figurerna är gjorda av papp, bals och plast. Fuskat med materialet må uppröra vis-

sa renläriga tennissoldatsamlare, men uthärskar oenkligen möjligheterna att få fram världsligen, om än i miniatyr och historisk bevisning.

Bland de många danska dioramorna har smugit in sig ett fåtal gjorda av svenskar. Teckningen är målad och mycket densamma. På en punkt skiljer de sig dock. — Danskaarna är väldigt många med att ha panoramabakgrunder, säger Hjort-Andersén.

Tittskåp

Dioramorna är påfallande välgjorda. Man betraktar dem i regel genom små gluggar och får "tittskåpsseffekt". Ta t. ex. dansken Birger Christianssens diorama Karl XII:s likfärd. Varje detalj känns igen från Cederströms målning. I varje fall nästan.

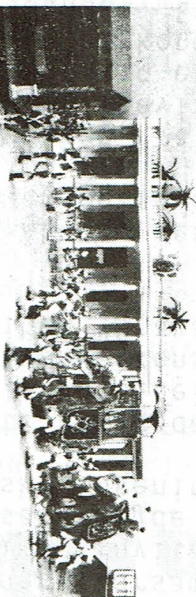
Christiansen har varit mera noggrann Cederström när det gäller uniformerna. Cederström lyckte att karolinerna som bär på kungen var lite tråkigt kladda och lade till några färgglada ränder. Christiansen har tagit bort dem för att göra dioramtet så historiskt riktigt som möjligt, säger Hjort-Andersén.

De ömtåliga dioramorna har fraktats högt försäkrade i specialidor från Danmark. Armémuseum har i första hand fått låna dem till 6 maj nästa år, men hoppas på en förlängning.

— De flesta är i privat ägo, säger Hjort-Andersén. Det innebär att de entusiastiskt som gjort tennissoldaterna även behåller dem hemma.

— Fast alla är inte lyckliga nog att ha en villa med plats för sina fina dioramor. Vissa står på och titta på en del av vår historia i miniatyr, så länge den finns på Armémuseum.

Mats Hedberg

Inte bara snö och is i Nordens historia. Här kommer rojan av Tanjore på besök till danske guvernören Peter Ancker i den "hydda" besittningen Tanjore, norr om Ceylon. Året var 1788 och John Burzen har utfört dioramtet.

Redan 1769 hade Norge skidtrupper. Här syns en officer och en menig. Uniformsrockarna var röda på utsidan, men kunde vändas ut och in och var då blå, förvillande lika de svenska. Nolera oft en skidan or kortare än den andra. Den var kladdad med skinn underfyll och användes för att spörka forrt med.

Under opholdet i Stockholm i november blev jeg indbudt til at deltage i "Drabanten"s generalforsamling og julemøde i december. Jeg tog med glæde imod invitationen, da den gav udtryk for, at et virkeligt samarbejde var ved at komme i gang mellem de to skandinaviske foreninger.

Det viste sig at være rigtigt. Efter den egentlige generalforsamling var der en lille højtidelighed, hvor præsidenten for "Drabanten", fru Eva Höckenström, udnævnte det fjerde og femte æresmedlem siden "Drabanten"s oprettelse i 1949.

Æresmedlem nr. 4 blev Sixten Åberg, der har været med fra starten i 1949, og som nyder anseelse som et af deres bedste og dygtigste medlemmer.

Æresmedlem nr. 5 blev John Buntzen fra "Chakoten", der bestemt ikke fortjente en sådan æresbevisning. Jeg tog dog med glæde imod den, idet den for mig er bevis for, at det er lykkedes at komme i virkelig nærkontakt med vore lige-sindede på den anden side af Sundet. Et andet bevis på det voksende samarbejde og den gensidige forståelse fik jeg, da fem af de ledende Drabanter meldte sig ind i "Chakoten".

"Drabanten" udgiver et udmærket blad og har blandt sine medlemmer eksperter på mange områder, f. eks. Gustav II Adolf og Karolinerne deres uniformer og faner. Det er ikke nogen dårlig ide for vore medlemmer også at melde sig ind i "Drabanten". - Årskontingentet er Sv.Kr. 70,00. Indmeldelse kan ske hos:

Fru Agneta Lindström
Engelbrektsgatan 15 - 17
114 32 - Stockholm
Sverige.

Det var et meget begivenhedsrigt og et meget hyggeligt julemøde i Stockholm. Jeg glæder mig til at kunne hilse på vore svenske venner ved møderne i København.

John Buntzen

Leg for voksne

Om nogen tid bringer fjernsynet en udsendelse med titlen "Leg for voksne", hvor de viser tre grene på hobbyverdens træ, nemlig modeljernbaner, dukketeater og tinfigurer. Chakoten har leveret materialet til den sidste del, dels optaget på Tøjhusmuseet medens vor store udstilling stod der dels optaget udenfor museet. Vi har 7 minutter ud af de ca. 20 udsendelsen varer, så det er begrænset, hvad vi har kunnet få med. Udsendelsen kommer muligvis i marts men sandsynligvis først i april. Datoen er endnu ikke fastlagt.

Hold øje med TV-programmerne, det bliver sikker en meget fornøjelig udsendelse.

John Buntzen

Siden sidst...

REFERAT AF MØDET D. 9. NOVEMBER 1983

=====

Novembermødet var besøgt af 31 medlemmer og 4 gæster, hvoraf 4 meldte sig ind i "Chakoten".

Vi kunne glæde os over et spændende foredrag af Lasse Arnold: "Slaget ved Austerlitz 1805" illustreret med talrige lysbilleder. Værdifuldt var det, at Lasse Arnold - foruden selve slaget - redegjorde for de politiske forhold i Europa på den tid og for de strategiske overvejelser og dispositioner hos hærførerne.

Det var iøvrigt første gang i vort selskab, vi her fik en redegørelse for Austerlitz, jeg mindes i hvert fald ikke, at vi hverken i bladet eller ved foredrag tidligere har hørt om dette slag. Tak Arnold!

Ved den følgende figurkonkurrence - Napoleonstidens dragoer - blev Ib Schmidt vinderen med sin smukke figurgruppe i rundmassiv 54 mm "6. Regiment of dragoons" (Inniskilling) forestillende 1 officer til hest og 1 afsiddet.

Til lykke med portvinen.

T. Claudius.

REFERAT AF JULEMØDET D. 7. DECEMBER 1983

=====

Onsdag d. 7. december blev julemødet afholdt programmessigt som de to foregående år, da denne mødeform har vist sig at være foretrukket af så godt som alle medlemmer. Indbydelsen er jo affattet på en sådan måde, at vi må forudse en meget stor deltagelse, og må være forberedt på, at der eventuelt kommer ca. 100 medlemmer incl. familierne. Takket være alle bestyrelsesmedlemmer + familie samt Tøjhusmuseets mangeårige assistent Elm, var alt velforberedt også denne gang.

Denne aften blev vi ialt 70 personer inklusive 12 børn i forskellige aldre. Ved indgangen fungerede Henning Karstensen fortrinligt som kasserer, billetter og stemmesedler blev udleveret her. Igen i år havde Helge Scheunchen forfattet en meget morsom sang på melodien "Højt fra træets

grønne top" og desuden lavet en meget spændende gætteleg. Traktementet bestod som sidste år af kaffe, julekager og sodavand til børnene samt øl til lave priser takket være Würglers Hansen.

Den store auktion på 30 numre - mange fine ting deriblandt - blev fortræffeligt ledet af Kai Borghøj med Uffe Henriksen som kasserer. Derefter uddeltes diplomer til efterårets kursusdeltagere samt medaljer til deltagerne i vor udstilling på Tøjhusmuseet.

Præmierne til vinderne af gættekonkurrencen og dørpræmierne blev nu udleveret, og herefter gik man over til stemmeoptælling og overrækkelse af præmier til vinderne i de fem figurkonkurrencer. Deltagerne i disse havde alle medbragt meget, meget fine figurer. Det var svært at tage stilling til de bedste, synes jeg nok!

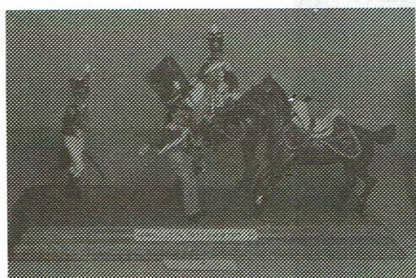
Præmierne var et engelsk tinkrus som 1ste præmie i hver gruppe, 1 flaske portvin som 2den præmie og chokolade til 3die præmievinderne. Vinderne var følgende:

Gruppe "A" - Dansk figur revue -- 3 deltagere.

Nr. 1 - Victor-Hansen	-	Dansk student 1658
Nr. 2 - Rolf Anholm	-	Dansk infanterist 1864
Nr. 3 - Erik Kelter	-	Dansk livgarde, fanevagt

Gruppe "B" - Vignetter -- 3 deltagere.

Nr. 1 - Ib Schmidt	-	13th Light Dragoons
Nr. 2 - Lars Kofod-Nielsen	-	Scene med tysk kampvogn
Nr. 3 - Ove Hansen	-	Tysk køretøj 2VK.

Gruppe "C" - Figurer indtil 54 mm. - 10 deltagere

- Nr. 1 - Lau Jørgensen - Fransk Dromedarkorps 1799
Nr. 2 - Ib Schmidt - General Junot
Nr. 3 - Henning Karstensen - Eugene de Beauharnais

Gruppe "D" - Figurer over 54 mm. - 7 deltagere

- Nr. 1 - Lau Jørgensen - Engelsk infanterist ved Rorke's Drift 1879.
Nr. 2 - Ib Schmidt - Hollandsk kyrasser.
Nr. 3 - Uffe Henriksen - Engelsk officer 1680

Gruppe "E" - Formationer - 4 deltagere

- Nr. 1 - Jørgen Smidt - Kampvognscene fra 1VK.
Nr. 2 - N. H. Kromann - 4. Husarreg., Frankrig 1804
Nr. 3 - Henrik Blangsted - Kampvognscene 2VK.

Da alle præmier var uddelt var klokken også blevet over 22.00, vi måtte sige tak for i aften og ønske hinanden Glædelig Jul og Godt Nytår.

Til samtlige medlemmer vil jeg her gentage ønsket om et i alle retninger: GODT NYTÅR

T. Claudius

=====

REFERAT AF MØDET D. 11. JANUAR 1984

Kun 17 medlemmer (det var nok vintervejrets skyld) var mødt op til årets første møde. Til gengæld fik de en enestående oplevelse med Würgler Hansens foredrag: "Sergent Bourgogne's erindringer 1812"

Foredraget var indtalt på bånd og ledsaget af talrige lysbilleder, de fleste i farver og mange ret sjældne. Endvidere havde Würgler selv tegnet og koloreret en del af billederne, Da selve foredraget som sagt var indtalt på bånd, kunne Würgler selv fremvise alle billederne. Det hele gik derfor meget glidende og virkede overordentligt levende, ja næsten som en film !

Man fik derfor et godt indtryk af dette frygtelige og for franskmændene så skæbnesvangre felttog især deres tilbagetog i vinterkulden.

Foredragssalen var som sædvanlig velopvarmet, men man syntes næsten at kunne føle kulden fra 1812, så levende virkede Würglers foredrag og billeder.

Iøvrigt gik aftenen med at beskue og diskutere det af medlemmerne medbragte gamle legetøj overvejende tinsoldater af forskelligt fabrikat, modeller og endog en gammel fæstning købt i 1905.

T. Claudius

STOCKHOLMS LEKSAKSMUSEUM, Mariatorget 1 C, Stockholm.

I Stockholm har det meget fine Leksaksmuseum for tiden en særudstilling arrangeret i forbindelse med den svenske tinfigurforening "Drabanten". - Mange af foreningens medlemmer udstiller deres fineste og sjældneste ting, en udstilling alle besøgende i Stockholm bør se. Foruden denne særudstilling har Leksaksmuseet en ganske overordentlig dejlig udstilling af legetøj af enhver slags. Man kan rolig sætte nogle timer af til et besøg. Iøvrigt har museet permanent hængende de uniformsplancher, som "Chakoten" har foræret "Drabanten". En vældig god ide, at de ikke blot ligger i en skuffe, men kommer frem til glæde for alle gæster.

=====
NYT MUSEUM

København har fået et nyt museum - lille og eksklusivt - indrettet som en mindestue for Kongens Livjæger Korps. Museet findes i Kastellet i en af de gamle 1600-tals vagt-pavilloner ved Kongeporten og har en størrelse på blot 40 m².

Museet er en retrospektiv udstilling med malerier, våben og uniformer fra korpsets oprettelse i 1801.

Vi glæder os til at se det.

=====
BØGER/figurer

KIMO FIGURER

Kimo figurerne er af dansk fabrikat, rundmassive 54 mm, og findes foreløbig i følgende typer:

Menig i livgarden Stående, vagtposition, i rød galla og i blå (dobbeltradet).

Menig, hæren, uniform 48 Stående, vagtposition.

Menig, søværnet

Vægter m. morgenstjerne (Ribe)

Politibetjent fra 1920'erne - med stav.

Pris per figur, umalet kr. 48,00

Figurerne kan købes hos Model & Hobby, Frederiksborgg. 23.

Vi gør opmærksom på, at dette er en meddelelse om, at figurerne er kommet på markedet, men det er ingen anmeldelse, da vi ikke selv har set dem.

Forsvarsmuseet, Oslo, har igen i 1983 udsendt en smuk årbog med en række interessante artikler. Vi kan specielt nævne "Norske uniformer under den anden verdenskrig", "Vor kavallerihest" og en artikel om den såkaldte "Blikstadsamling". Denne samling er en gave til museet fra afdøde Håkon M. Blikstad, der i mange år samlede på modeller af fly, køretøjer og skibe. Alle skibe er af metal og i størrelsen 1:1250, der er ca. 1600 i det hele. Artiklen viser billeder af mange af skibene og omtaler deres størrelse, bestykning og skæbne. Samlingen er ikke tilgængelig for publikum.

=====

NORSK VÅPENHISTORISK SELSKAP

NORSK VÅPENHISTORISK SELSKAP, ÅRBOK 1983

=====

Det norske våpenhistoriske selskab har været så venligt at sende os et eksemplar af deres nye årbog for 1983. Årbogen er som sædvanligt smukt udstyret med mange interessante artikler og iøvrigt et fint "summary" på engelsk. Der er også uniformsbilleder i farver af norske uniformer m/1845:

Offiserer av linjeinfanteriet ved Den 2den Akershuske Infanterie-Brigade.
Jeger ved Det Norske gevorbene Jægerkorps.
Trumpeter ved Den Kongelige Norske Artillerie-Brigade.
Musketer ved Den 2den Akershuske Infanterie-Brigade.
Offiser ved artilleriet.

Blandt artiklerne finder vi:

"Litt om Moss Borgerkorps og Det Frivillig Moss Jægerkorps"
"Arbeidet med "Stengun" ved A/A Motoren Rapp 1943-45"
"Det Norske Infanteri og Artilleris uniformer modell 1845"
"Lidt om de nyeste rifler"
"Tyttebærkrigen i 1788"
"Streifly over byggingen av krigsfartøyer i Norge"

Årbogen koster N.Kr. 100,00 - Tidligere årgange kan også bestilles: 1982 N.Kr. 100,00 og 1977, 1980 og 1981 N.Kr. 80,00
Bøgerne kan bestilles hos:

Norsk Våpenhistorisk Selskap
Postboks 7565 Skillebekk
Oslo 2 - Norge

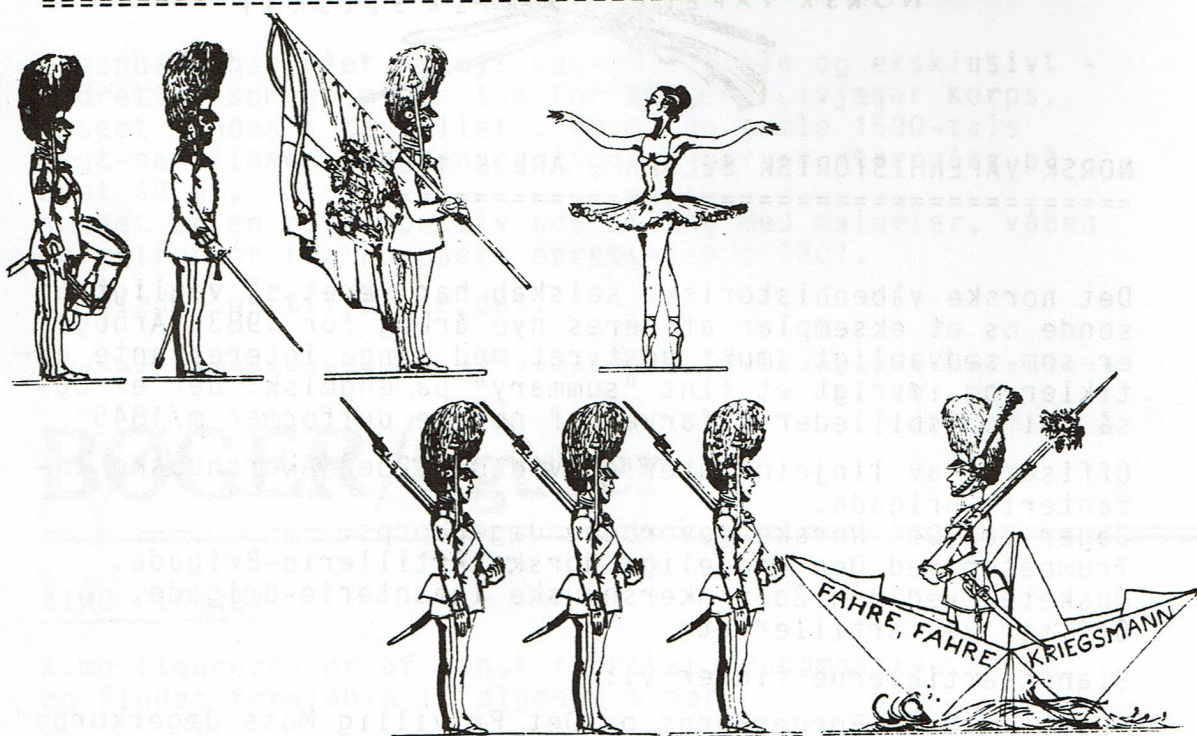
=====

MILLIPUT - SUPERFINE WHITE

Milliput Standard - Epoxykit - er kendt af mange som et fortrinligt materiale til modellering etc. Der er nu udviklet en ny type - SUPERFINE WHITE - med meget fine egenskaber, som gør det velegnet til detaljerede opgaver. Det færdige resultat har nærmest en keramisk glat overflade. Begge ovennævnte typer er 2-komponent, og har stor klæbeevne. Tørretiden er kun få timer. En pakning indeholder 113,4 gram.

Model & Hobby, Frederiksborggade 23, har i øjeblikket introduktionspriser:

Milliput Standard kr. 28,00 pr. sæt.
Milliput Superfine White kr. 38,00 pr. sæt.

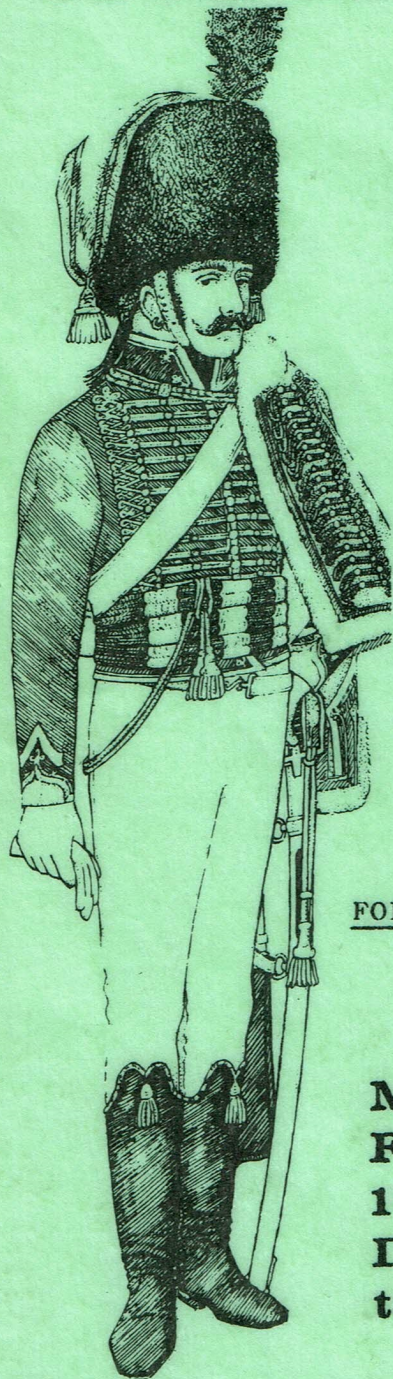
Fra Tyskland har vi fået tilsendt billeder af nogle ret store figurer (formentlig silhuetfigurer) på 6,5 cm. De forestiller Den Standhaftige Tinsoldat i garderunifform fra forrige århundrede samt hans veninde, den lille danserinde. Yderligere har han Livgarden i paradeuniform (nutidig), hvor han byder på officer, menig, trommeslager og fanebærer. Nedenfor bringer vi et billede. Priserne er:

Den Standhaftige Tinsoldat	DM	12,50
Danserinden	"	7,50
Officer, menig, trommesl. pr. stk.		7,50
Fanebærer	"	12,50

Figurerne kan bestilles hos:

BRAUNSCHWEIGER ZINNFIGUREN
Dr. Peter Dangschat
Langhansweg 1
3340 - Wolfenbüttel - Vesttyskland.

MODEL & HOBBY

UNIFORMSBØGER, BL.A.
MEN-AT-ARMS (OSPREY) KR. 69,-

TIDSSKRIFTER, BL.A.
MILITARY MODELLING KR. 17,-
MINIATURE WARGAMES KR. 16,-
UNIFORMES KR. 25,-
ABONNEMENTSFORTEGNELSE
KAN REKVIRERES

SILICONEGUMMI TIL STØBEFORME
EPOXYKIT TIL KONVERTERING M.V.
STØBEFORME TIL 25, 40 & 54 MM
FIGURER

MANGE FIGURTYPER PÅ LAGER
ROSE - HISTOREX - PHOENIX
GRIEVE - CHOTA SAHIB - STADDEN
NEW HOPF - HINCHLIFFE - ROLLO
HH FIGURER - SIVHED M.FL.
KATALOGER OVER DE FLESTE

5 CM FIGURER (BRIGADER STØRR.)

UNIFORMSPIANCHER - POSTKORT
MODEL OG HOBBY UNIFORMSHEFTER

FORRETNINGSTID: KL. 13.00 - 17.00

LØRDAG KL. 10.00 - 12.00

NB! ONSDAG LUKKET

MODEL & HOBBY
Frederiksborggade 23
1360 København K.
Denmark
telf. (01) 14 30 10